

Kapar

TEKST I FOTOGRAFIJE: Ratko Kovačević
e-mail: kapar@st.htnet.hr , web: www.kapar.hr
tel: 021 483 686 , Mob: 098 243 177

Poštovano čitateljstvo,
 za ovaj sam broj časopisa odlučio
 upoznati vas s vrlo lijepom i kori-
 snom biljkom našeg podneblja,
 kaparom. Budući da je moj prijatelj
 Ratko Kovačević najveći ekspert za
 kapar u Lijepoj Našoj, vrlo rado ću
 vas prepustiti njemu i njegovim
 iskustvima. Do sljedećeg puta, už-
 vajte život i sve vam cvalo. Denis
 Bojčić

Biljka kapar kakvu možemo vidjeti na kamenim zidovima uzmorskih kuća i morskim hridima hrvatske obale Jadrana kao i duž cijele obale Mediterana najčešće je vrsta znanstvenog naziva *Capparis spinosa* L. Jedna je od 350 poznatih vrsta koje samoniklo rastu ili su kultivirano uzgojene na područjima subtropske i tropske klime duž cijelog planeta.

U mjestu Telles Sawwan (Irak) pronađeno je sjeme kapara staro 5800 godina, a danas razni varijeteti samoniklo rastu, pored Mediterana, i na području Sjeverne i Južne Amerike, Australije pa i Kašmira. Plantažno se znatnije uzgaja u Italiji, Francuskoj, Španjolskoj, Maroku i Alžiru. Duž naše obale možemo reći da je kapar dosta prisutan na uzobalju južnog Jadrana i pučinskim otocima sve do Palagruže i Sveca. Na srednjem Jadranu ga također nalazimo sve do Zadra i Silbe iznad koje je rijedak, izuzev starog dijela grada Raba gdje ga ima, kao i u Dubrovniku i Komizi. Prema različitim izvorima podnosi niske

temperature, do -8°C , što neka mjesta gdje ga možemo naći dovodi u dvojbu, jer dva grma kapara uspješno rastu neposredno uz Kaptol u Zagrebu, a u Španjolskoj neki grmovi rastu i na 1000 metara nadmorske visine.

Pored naziva kapar, kod nas, ovu biljku često još nazivaju kapara, a rjeđe kapra ili kapri, a svi ti nazivi dolaze od arapske riječi Kabar ili kappar. Kapar je ksenofit, biljka aridnih i semiradnih zona, karakterizirana malom količinom i nepravilnom raspoređenosti oborina tijekom godine te visokim temperaturama u toplom razdoblju godine koje uz vjetrove pridonose nedostatku vode. Voli lagana rastresita do srednje teška tla, bogata skeletom, podnosi i viši sadržaj aktivnog vapna te posolicu i slana tla. Posolicu na listovima "koristi" u periodu sušnih i toplih ljetnih dana, za folijarno dobivanje vode na način da iz posolice "siše" vodu koju ona noću skuplja iz vlage u zraku.

Prirodno niče na mjestima "čistim" od raznih humusa s gljivicama i bakterijama, jer mu one unište klicu prije

nego se ona i žilice razviju iz dosta tvrde opne sjemena. Zato mu je prirodan rast u pravilu na mjestima koje su jod iz morske vode ili kreč u zidu "sterilizirali".

Kako u prirodi većina događanja nije slučajna, nego je plod dugotrajnih prilagodbi, tako je i kapar svoje sjeme proizveo takvo da može nicati tamo gdje mu uvjeti najviše pogoduju za rast. Svojim "samačkim" rastom na suroj mrkinti i hridi i kamenim zidovima, takoreći na živoj stini, izaziva divljenje, ali i nezaobilazno pitanje kako i od čega žive na tim mjestima. Nikne u uskim procjepima uzmorskih stina i u krečom ispunjenoj uskoj fugi između dva kamena na zidu te svojim žilicama, "na vrhu kojih su kemijska svrdla" kojima, kao i prstac, otvara "novi put", a "razgrađeni materijal" pretvara u njemu potrebnu hranu za nadzemni dio.

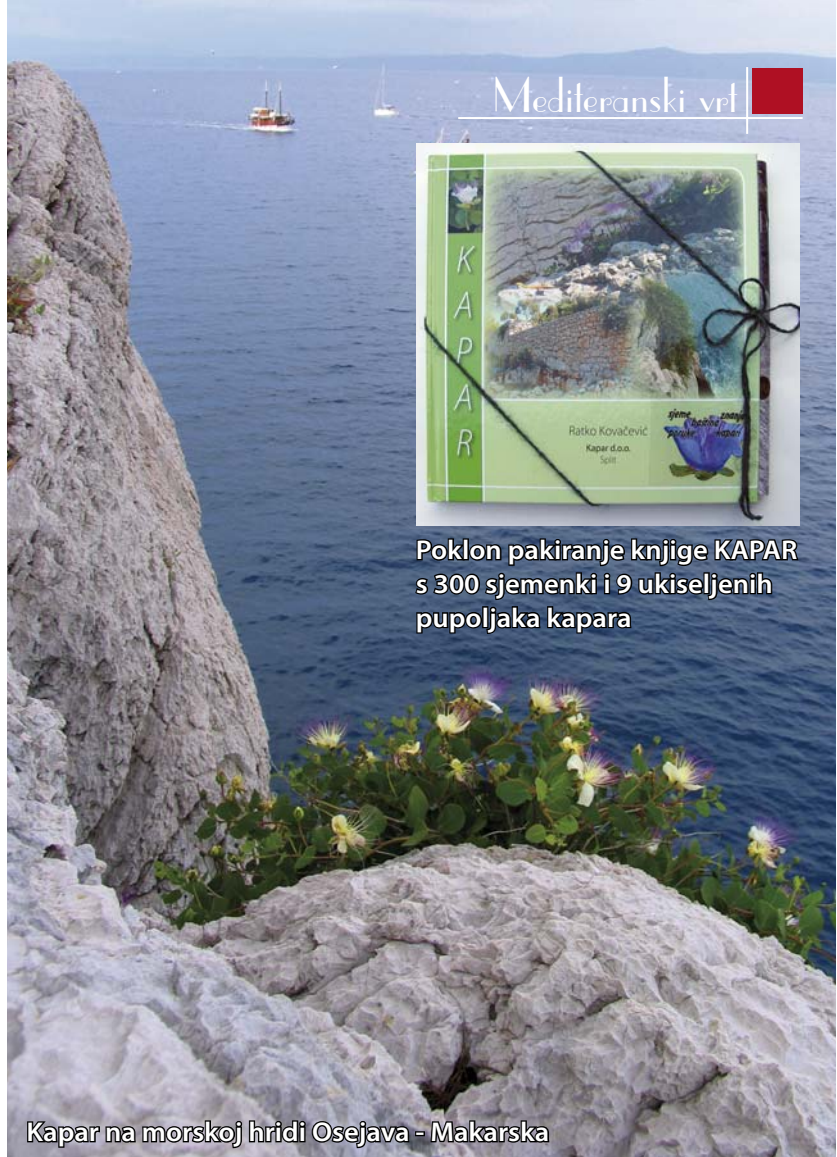
Samonikli kapar u prvim godinama rasta brže razvija korijenov sustav nego nadzemni dio, čime omogućava preživljavanje opskrbom vodom malog zelenog dijela biljke za vrijeme vrućina

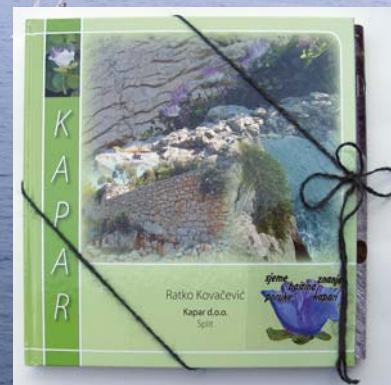
Kapar u zidu - Makarska

Kapar u žilovodu na novosagrađenoj kućici. Posađen 1. srpnja 2008. g. u suradnji s arhitektom Edom Šeguićem

Kapar na morskoj hridi Osejava - Makarska

Poklon pakiranje knjige KAPAR s 300 sjemenki i 9 ukiseljenih pupoljaka kapara

i suša. Iz tapta odraslih grmova u proljeće izbija mnogo mladih prutića kojih dio u prirodnom rastu sami zakržljaju i osuše se, dok se kod kultiviranog uzgoja plivenjem najmanje jedna trećina njih ukloni pa preostali prutovi budu jači i rodniji. Žile mu dostižu dužinu i do deset metara, a jednogodišnji rast prutova naraste, kod većina varijeteta, 1 do 2 m. Kod prirodno odraslih grmova jednogodišnji prutovi se preko zime osuše do tapta, ostane samo jedan do 2 cm iz kojih na proljeće izbijaju novi prutovi. Kod plantažnog uzgoja prutovi se režu slično kao i na lozi. Sadnice kapara dobijaju se od reznica i iz sjemena.

Pikantniji okus ukiseljenih pupoljaka kapara imaju oni ubrani na grmovima koji rastu na kamenim zidovima s krečastim vezivom u odnosu na one koji su ubrani s grmova uzmorskih kamenjara i zemljanih površina. Pupoljke daju već u trećoj godini, a izdašnja berba počinje u petoj godini. Uz obalu i na otocima imamo dosta pojedinačno kultivirano uzgojenih grmova ka-

para, a posebno na području mjesta Sv. Nedjelja na Hvaru gdje su uz šipak, limun i ružmarin sastavni dio zelenila okućnica, vrtova i zidova uz njih, te kao podkultura na rubu vinograda i maslinika.

Kod nas je i u začetku razvoj prvog zasada kapara sa, do sada, posadenih stotinjak sadnica kapara u žilovodima ozidanim kamenim čunjevima visokim 80 cm, na opožarenim kamenjarima, neposredno uz poznate primoštenske vinograde. Kapari žilovodima podignuti 80 cm od tla omogućit će mnogo lakšu berbu i zdraviji rast grma.

U mnogim uskim kalama i kalteicama starih uzmorskih gradova i naselja grmova kapara su, uz cvijeće na prozorima, jedini hortikulturni uresi i sastavni dio njihova mediteranskog obilježja. Stari su Rimljani govorili da Mediteran počima tamo do kuda samoniklo rastu kapari.

U većini dvora, atrija, vrtova, ogradnih zidova, samostana, povijesnih građevina, tvrđalja i tvrđava Dalmacije rastu kapari stotinama godina, a njihovi

počeci najčešće su plod ustrajanosti i upornosti ljudskom rukom ugaravanja sjemena u rupice i fuge kamenih zidova, ili su sjeme donosile ptice i mravi. Nabrojiti ću samo neke: dvor Jurja Dalmatinca u Šibeniku, Hanibala Lucića u Hvaru, tvrđalj u Starom Gradu i ljetnikovac u Hvaru Petra Hektorovića, samostani Benediktinci Mljet i Tkon, franjevci Makarska i Živogošće, klarise Dubrovnik, tvrđave Hvar, Vis, Vransko jezero, povijesne zidine Dioklecijanove palače, Dubrovnika, Stona, Hvara.

Većina tih grmova kapara ne ugrožava statiku i opstojnost tih zidova, pogotovo ako ne rastu na njihovim vrhovima ili uz pragove prozora ili vrata. Iznad kapara koji rastu po sredini zida stotine i tisuće su tona tereta koji ne dopuštaju širenje procjepa i fuge iz kojih raste, a koje on dok živi u potpunosti zatvara kao najbolji čep te ne dopušta prodor vode i vlage u zid. Kad grm prirodno ugine i sasušuje se, potrebno mu je ukloniti što više tapta i korijenskog dijela iz rupe i fuge iz kojih je rastao, i to ispuniti kvalitetnim cementnim mal-

Sadnja kapara u zid

Urbani cvjetni biseri, HNK - Split

Suhozidni čunj s kaparom u žilovodu - Primošten

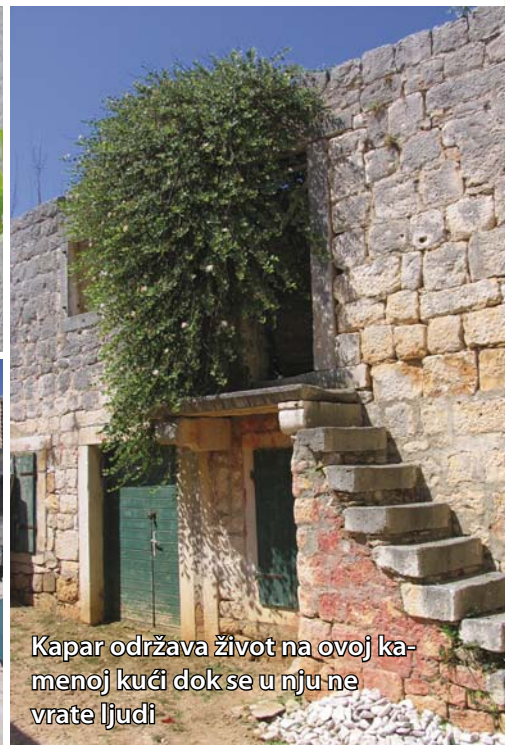
Rezidbom kultiviran kapar i propupavanje, Bol - Brač

Cvijet i pupoljci kapara koji se kisele

Kapari na dijelu obnovljene i oplemenjene baštine obitelji Filipović - Breła

Kapar održava život na ovoj kamenjoj kući dok se u nju ne vrate ljudi

terom i zid će biti zaštićen od prodora vlage ili vode.

Konzervatori su u svijetu i kod nas podijeljenih mišljenja o pitanjima uklanjanja svih grmova kapara s povijesnih građevina, tog zelenog uresa s predivnim cvjetovima simbolikom života i opstojnosti na kamenjarima uzmorja. U tom smislu je i rečenica akademika Tonka Marojevića: „Istina je da je kapar ponešto opasan za kamene spomenike, ali je tako lijep i autentičan da ga vrijedi njegovati na biranim i kontroliranim mjestima.” Mnogim stanovnicima uzmorja, kao i onima iz unutrašnjosti koji imaju vikendice uz obalu i na otocima, želja je imati kapar da im pored ukusnih pupoljaka i plodova svojim zelenilom i prelijepim cvjetovima uljepšavaju okućnicu, vrt, dvor, zid i naglašavaju mediteransko obilježje njihova okruženja, a rast kapara mogu realizirati žilovodom. Naime, žilovod (cijev u zidu) omogućava da kapar raste i cvjeta na željenom mjestu, a kroz žilovod hranu i vodu uzima iz zemlje ispod ili pored zida.

Ovakvom sadnjom neposredno se

realizira spoj hortikulture i arhitekture te suvremenosti i tradicije izražene biljkom prepunom mediteranske nostalgije i patine.

Naši poznati arhitekti, akademik prof. Dinko Kovačić i prof. Nikola Bašić u neke su projekte već ucrtali žilovode, a u osvrtu na knjigu Kapar, o kaparu su među ostalim napisali:

D.K. ... „Baš ta biljka prepuna nostalgije i ljepote poslužiti će kao najbolji spoj suvremenosti i tradicije, a jednostavnošću sadnje i održavanja, ... , žilovodom postat će nezaobilazni detalj naših krajobraznih uređenja”.

N.B. ... „Listajući knjigu o kaparu, o arhajskom cvijetu, s uzbuđenjem sam upijao slike i stihove koji svjedoče biološku i kulturnu, simbiotsku prožetost kamena i cvijeta. Kapar ures kuće, duša kamena, zeleni prstac, ljubi-

mac suhozida, reska mirodija, hortikultura, arhitektura ...”

Pored njih i neki drugi arhitekti, koji žele ostati na tragovima mediteranske izvornosti te tragaju za njenim fragmentima i njeguju ih, u projektima, kako novih građevina, tako i u revitalizaciji starih etno naselja s kamenim kućama i suhozidima, ucrtavaju žilovode, iz kojih će rasti i cvjetati kapari.

Pored korištenja u gastronomiji kapar se upotrebljava i u kozmetici i lječarstvu.

RASADNIK
Bugenvila
21 000 Split, Sućidar 15, Hrvatska
Mob. 0911568108 www.bugenvila.com
E-mail: info@bugenvila.com